

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפן "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

מכל מקום בני אדם מרגישים שאם הם עומדים בסמוך לאבידה הם כבר "תפסו" וזכו בה, ומי שקדם ונטלה עשה להם עוול.

עלינו ללמוד מזה כיצד להיזהר מלגרום לזולת תחושת עוול, גם אם עפ"י ההלכה ה'בשה' הדין עמנו.

וורט | פשר מליצת 'נקטיה בנובסיה דנשבקיה לגלימיה'

הגמרא שלנו טוענת שאם משמתנין על גזילה מדרבנן, הרי בזה בעצם אנו יורדים לנכסיו כי זה כמו מי ש"מחזיק במבושיו של אדם עד שיניח את גלימתו".

וצריך להבין מדוע היו צריכים לכזו דוגמא חריגה ולא אמרו "נגדיה עד דנשבקיה לגלימיה".

עוד צריך להבין מדוע הלשון "דנשבקיה" – שיעזוב ויניח את גלימתו, היה ראוי יותר לומר "עד דיהיב גלימיה".

כנראה הגמרא באה להביא דוגמא לכפיה שאינה תלויה בבחירתו אלא היא פועלת באופן אינטנסקטיבי: ברגע שהאיש מרגיש כאב כל כך גדול במתניו, הוא ממחר להירתע ולהתפתל עד שממילא נרתע לאחוריו והטלית נשמטת ממנו על כרחו. זאת הכוונה "נשבקיה לגלימיה", הוא משחרר את אחיזתו בגלימיה שעל כתפיו מחמת הכאב וההתפתלות והיא נשמטת מאליה.

בזה חז"ל באו לטעון שאי אפשר לומר "אנו לא גובים את נכסיו, רק מנדים אותו עד שיתן אותם" כי זהו 'כאב' כל כך גדול עד שאין לו בעצם שום ברירה חוץ מ'לשחרר' את אחיזתו בנכסיו.

דוגמא לזה ש"אחיזה במבושיו" מבטאת "כפיה מיידית" היא בפרשת כי תצא (כה, יא) כִּי יֵצְאוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָּהּ אִשְׁתּוֹ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִשְׁתּוֹ מִיַּד מְכָרוֹ וְשָׁלַחָה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָה בְּמַבְשָׁיו: וְקָצְתָהּ אֶת פָּפָהּ לֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ... הרי שהפעולה הזו של "החזיקה במבושיו" משמשת לכפייה מיידית לעצור מהכאת בעלה.

במיוחד אנו רואים זאת לפי דרשת הספרי (שהביאה הרמב"ם להלכה – למרות שאין לה זכר בתלמודים) – בפרק ראשון מהלכות רוצח, שהפסוק בא ללמדנו דין "רודף". ההחזקה במבושיו היא מסוכנת מאד ולכן מותר לקצוץ את כפה (כפשוטו) בשביל "לשחרר" את אחיזתה בו.

לקח | להתחשב בתחושת עוול של השני

בגמרא שלנו מבואר שאסור ליטול את האבידה שמצאו חרש שוטה וקטן "מפני דרכי שלום". מה הכוונה? וכי יש חשש מריבה עם פעוט בן שלוש או שוטה שאינו מבין כלל?

מבאר רש"י בכמה מקומות שהחשש הוא מפני קרוביהם של חרש שוטה וקטן, שהם יתקוממו מול העוול שנעשה לו לדעתם ויתקוטטו עם הנוטל.

מציאת חש"ו יש בהם גזל - מפני דרכי שלום.

לכאורה, אם יש להם טענות – שיתבעו אותו לבית הדין והוא כבר יכריע שאין מציאת חש"ו נחשבת מציאה והדין עם מי שנטל מהם. איזה מריבה אמורה להיות כאן? מה זה שונה מכל וויכוח בין בעלי דינים שמוכרע על פי כללי חושן משפט בלי חששות של דרכי שלום?

אך הביאור הוא שיש מקרים שנוצרת אצל האדם תחושה שנעשה לו עוול, למרות שעפ"י ההלכה אין כאן עוול. אנו לומדים כאן שיש מקום להתחשב בתחושות אלו כדי לא להרחיק בין יהודים אחד מחבירו.

כך גם מצאנו בקניין "ד' אמות" שלא יבואו לידי מחלוקת ומריבה. מדוע מריבה? הרי הוא לא עשה שום קניין בחפץ!

מצב ש"צורבא מרבנן ישלח גלימא דאינשיה", היותו "צורבא מרבנן" לא נותן לו זכות לחמוס ולגזול אחרים. לכן, בנידון של הגמרא, בית הדין נשמטים מן הדין לגמרי.

מה פשר היחס המיוחד לתלמידי חכמים? היחס הזה מעורר לפעמים כעס ואיבה מצד עמי הארצות שמרגישים שתלמידי החכמים מתנשאים מעליהם.

התוספות במסכת כתובות הקשו על מה שאמרו חז"ל שכשהיה רבי עקיבא עם הארץ היה "צנוע ומעלי" במידות טובות, והרי רבי עקיבא היה אומר באותה תקופה "מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור", משיבים התוספות "איכא למימר דהתם לאו משום שהיה שונא תלמידי חכמים **אלא משום שהיה סבור שמתגאין על עמי הארץ מפני תורתן**, והיו תלמידי חכמים שונאים אותם, וגם משום שלא היו מניחין אותם ליגע בהם כדאמרין בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, אבל מכל מקום שומר מצות היה".

אז מה הסיבה באמת לכך שהם זוכים ליחס מיוחד (כמו שגם מצאנו לעיל דף ל,א לגבי קדימתם בשודא דדייני ולמישרא לתגריה). **האם זאת אפליה?**

לא. **זאת אהבה!**

הרמב"ם בספר המצוות העמיד את מצוות הדבקות בתלמידי חכמים כמצווה השישית בתורה! מיד לאחר האמונה בה, ייחודו, אהבתו, יראתו ועבודתו, מגיעה המצווה להתדבק בתלמידי חכמים! לעשות עמם סחורה, לאכול ולשתות עמם, לשמש אותם, לבקש את קירבתם. שהם יהיו מושא הערצתנו!

פגשתי פעם יהודי שנכשל הרבה בביקורת על תלמידי חכמים, ת"ח פלוני עשה עוול בעניין זה, ות"ח אלמוני עיוות את הצדק בעניין ההוא, וכו' וכו'. אמרתי לו: תראה דבר פלא – בניו ומשפחתו של כל תלמיד חכם יצדיקו ויסבירו את דרכו באר היטב. לא תמצא ת"ח שבניו ומקורביו אינם מצדיקים את דרכו. מדוע? כי הם אוהבים אותו וממילא יש להם 'נגיעה' להבין ולהצדיק ולדון לכך זכות את אביהם. המצווה שלך היא שתאהב את תלמידי החכמים עד כדי כך שתהיה לך 'נגיעה' להסביר ולדון אותם לזכות.

לשון הקודש | הלכו "להם" למדינת הים, לאן?

שמואל אומר שיכול הנתבע לומר פרעתין בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים. מה הכוונה שהם הלכו "להם"? למה לא אמר שהם "הלכו למדינת הים", מה פשר ההוספה "להם"?

הביטוי "הלכו להם" בלשון הקודש בא לבטא "היעלמות". אינני יודע היכן הם, כי הם הלכו עם עצמם, ביחידות. מכירים

הרי לנו שההחזקה במבושיו איננה פעולה קצרה בשביל נקמה וכדומה, אלא היא "נקטיה בכובסיה דנשבקיה לגלימיה", היא תופסת אותו עד שיעזוב את בעלה לנפשו!.. **לכן זאת הדוגמא האולטימטיבית למצב שבו האדם "תפוס בגרונו" בלי יכולת להימנע מלהשיב את ממונו.**

מושג | מה בין "גלימא" ל"טלית" ו"כסות"?

יש לדקדק, מדוע הגמרא נקטה דווקא "נשבקיה לגלימיה" ולא "לכסותיה" או "ללבושיה"? כעין זה יש לדקדק גם בהמשך העמוד "צורבא מרבנן משלח גלימא דאינשי" מדוע נקטו דוקא "גלימא"?

והנה, הגמרא במסכת שבת עז, ב מבארת ש"גלימא" נקראת כך משום שהלבוש נעשה בה כגולם, שדומה למי שאין לו חיתוך אברים. לעומת זאת "לבוש" נקרא כך מלשון "לא בוש" הוא מונע את הבושה מהאדם.

הבגד הקרוב ביותר אל הגוף נקרא "חלוק", כי עדיין אברי האדם חלוקים. הבגד העליון מעליו נקרא "טלית" או "כסות" או "לבוש", מדוע? "כסות" כי הוא מכסה ומסך על האדם, בארמית סכך – מטלילא, ומכאן "טלית" על הבגד הסוכך עליו, ולכן "לבוש" כי הוא מונע הבושה שבגילוי בגדיו התחתונים, כמוש"כ רש"י בשבת שם.

מעל כל אלו יש "גלימא" שאין האדם עטוף בה אלא היא מונחת "על כתפיו" ("אפילו מגלימא דעל כתפיה") והופכת את מראה האדם ל"גולם". היא דומה יותר למה שאנו מכנים "טלית" או ל"גלימת שופטים", שאין מתעטפים בהם אלא מניחים אותם על הכתפיים.

כעת נבין: לעיל ביארנו שהאחיזה במבושיו גורמת להתפתלות מיידית וממילא לאיבוד אחיזתו בגלימה. זה שייך רק בגלימה העליונה שאינו עטוף בה אלא היא מונחת עליו מלמעלה, אבל שאר הבגדים לא יסורו ממנו בעקבות ייסוריו והתפתלות...

לכן גם הלשון היא "צורבא מרבנן משלח גלימא דאינשי", מדוע דוקא גלימה? כי **אותה אפשר להפשיט בקלות מאנשים ברחוב, במשיכה בעלמא**, לכן, אומרת המליצה, וכי תלמיד חכם יכול ללכת ברחוב ולמשוך את הגלימות מכתפי האנשים!...

השקפה | יחס "מפלה" לתלמידי חכמים?

הגמרא כאן דנה על האיצון הראוי כששופטים תלמיד חכם. מצד אחד, צריך לשמור על כבודו ולא לחשוד בו בשקרים כאילו הוא אדם פשוט מן השוק, מצד שני, אי אפשר לאפשר

אדונינו הגרא"מ שך זי"ע היה מצביע על האדון רב"ז דויטש זצ"ל, מזכיר ישיבת פוניבז', שזכה לבנים גאונים גדולי תורה, ואמר: מה טעם הוא זכה למה שאני לא זכיתי? אני, הייתי ממנה את סעודת השבת ואף רץ לביתו של הגר"ז מברסק לחטוף כמה רגעים לדבר איתו בלימוד, ואילו אדון דויטש היה מאריך בזמירות השבת עם ילדיו, מתובלים בדברי תורה מתוקים...

מושג | "בדיחותא" אצל תלמידי חכמים

רב נחמן אמר לתובע שביקש עדים דתנו הלכתא "זיל אייתינהו, הא אנא ורב ששת דתנינא הלכתא וספרא וספרי ותוספתא וכולא גמרא..."

במבט ראשון זה מתמיה, וכי בא רב נחמן להתייחר בתורתו חלילה. ועוד, מה פשר התביעה "זיל אייתינהו", הרי קיום התנאי מוטל על הלווה ולא על המלווה. ועוד תמיהות.

אומרים תוספות "בדיחותא בעלמא הוא דקא מהדר ליה, ולא משום דצריך לקיים תנאו".

בדיחותא?..!

כן! מי שזכה להתקרב מעט אצל גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א ראה תמיד אצלם מצב רוח טוב, שנינות, הומור עדין. [כאשר רבינו הגר"ק היה מבקש להעיר על שרולים קצרים הוא היה אומר "האם אין לך כסף לקנות עוד חצי שרול...". וכן הלאה והלאה]. החיים שלהם מלווים במבט שנון 'קונדס' על חיי העולם הזה...

הם חיים בתוך עולם שמח.

סיפור | סגנונו המחוייך של החזון איש

גסי הרה"ג רבי משה גולדשמידט שליט"א, מתלמידיו הקרובים של הגאון רבינו יעקב אדלשטיין זצ"ל, שמע ממנו זצ"ל את האנקדוטה הבאה:

כידוע תחילת לימודם של האחים הגאונים לבית אדלשטיין זצ"ל היה אצל אביהם זצ"ל. הוא ישב עמם בביתו שברמת השרון ולימד אותם בשקידה מסכת אחר מסכת. אלא שהאחים נפשם חשקה ללמוד בעולם הישיבות שהחל להיבנות מחדש בארץ ישראל, עם חברים בני גילם ושיעורים מבריקים מראשי הישיבות הנודעים וכו'.

משהפצירו באביהם, אמר להם "הבה נתייעץ עם החזון איש". הם נסעו לבני ברק ושטחו את הצדדים השונים. בתוך

את הפיוט "איש צדיק היה" למוצאי שבת? הוא מסתיים כאשר אליהו הנביא נעלם, "פרח לו איש האמת".

הרש"ר הירש הרחיב בדבר בתחילת פרשת לך לך, מה פשר ההוספה של ייחס "לו" "לך" אחרי פעלי ה.ל.ך. זה לשונו:

"כינני הגוף שלאחר "הלך" - כדוגמת: "וילך לו אל ארצו", "אלכה לי אל הגדולים", וכן: "קומי לך רעיתי" וכדו' - משוה תמיד להליכה כיוון מיוחד, מיוחד או מבודד. "לך לך": לך לעצמך בבדידות! וכן אומר יהושע לבני גד ולבני ראובן: "ועתה פנו ולכו לכם לאהליכם" (יהושע כב, ד): יצאתם ידי חובתכם לכלל, ועתה יכולים אתם ללכת "לעצמכם". הוה אומר כאן: לך לעצמך, בדרכך שלך; לך בדרכך, שתבודד אותך מארצך וממולדתך ומבית אביך, מכל הקשרים שהיו לך עד כה. ההגירה הראשונה מאור כשדים אולי היתה לצורך הצלה, ואילו במצוה זו ההליכה היא מטרה לעצמה..."

מהדף לפרשה | וילך לו אל ארצו

אחת הדוגמאות שמביא הרש"ר הירש היא מפרשת השבוע, פרשת בהעלותך, בה מבטיח משה רבינו ליתרו מעלות וטובות נפלאות כדי שיישאר עמם "ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה נסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אתו אתן לכם לכה אתנו והטבנו לך כי ה' דבר טוב על ישראל: ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך: ויאמר אל נא תעזב אתנו כי על כן ידעת חננתנו במדבר והיית לנו לעינים: והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך..."

מה היה בסוף? יתרו הסכים להישאר? הדבר מפורש בפרשת יתרו: **וילך לו** אל ארצו. מבאר הרש"ר הירש "וילך לו" – הוא ויתר על היתרונות, שהיו צפויים לו על ידי הקשר עם ישראל".

ואולי אפשר לבאר באופן נוסף: הוא "הלך לו" – לגייר את בני משפחתו, כדברי חז"ל. לימד אותנו בזה שאדם צריך קודם כל למלא את תפקידו בעולמו שלו, כבעל וכאבא, כבן וכאח, ורק אחר כך להשפיע על מעגלים רחבים יותר ויותר. לכן, אמר יתרו, הנני קודם כל "הולך לי", לעולמי הפרטי.

יתרו אומר למשה: **לא יתכן שבשביל התפקידים הגדולים והשכר העצום שאתה מציע לי, אזניח את המחוייבות הראשונית והעיקרית שלי – להשפיע ולחנך את בני משפחתי.**

כך גם אנו מוצאים במעמד הר סיני. **מה היתה המצוה הראשונה אחרי המעמד האדיר? שובו לכם לאהליכם!** תחזרו לנשותיכם, לילדיכם, תקחו את כל האוצרות שרכשתם בהר סיני ותכניסו אותם לתוך הבית פנימה! שימו לב, לא אמר "שובו לאהליכם" אלא "שובו לכם" לאהליכם, חיזרו אל עולמכם הפרטי.

שעת הלימוד. "כי הא דרבה, מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא, ובדחי רבנן. לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא" ופירש רש"י 'בדחי רבנן - נפתח לבם מחמת השמחה'.

נמצא שהלימוד עצמו צריך להיות באימה, אבל 'נקודת המוצא', הגישה ללימוד צריכה לבוא מתוך מקום של עליצות וחדווה. זה נקרא 'שמחה של מצוה'.

כמובן שהשמחה הזו של העליצות והבדיחות נובעת מהמובן הבסיסי של השמחה, מהרגשת האושר והסיפוק בלימוד התורה הקדושה. אבל בזה לא די, צריך שהאושר והסיפוק יביאו אותנו להיות בעלי מצב רוח עליז ומבודח.

המדרש שמואל כותב "כי התורה והשמחה אחים הם לא יפרדו – כי פקודי ה' ישרים משמחי לב". וצריך לדעת דמה שהתורה היא 'משמחת לב' אין זה רק 'בחינה' אלא מציאות גמורה שיש לה הרבה נפק"מ למעשה. כגון שאבל אסור בתלמוד תורה משום שהתורה היא 'משמחת לב', וכן אפשר לקיים בתורה מצות שמחת יום טוב ע"י קביעת חציו לה' בלימוד התורה, כי התורה משמחת ממש כמו יין ובשר. אין הכוונה רק שהתורה גורמת לאדם להיות מרוצה ומאושר, אלא שהתורה מביאה את האדם לידי עליצות ורחבות הדעת.

מעשה | כוחה של בדיחה!

סיפר הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל:

פנה אליי אברך אחד שיש לו בעיה: בנו בן השמונה-עשרה טוען לו 'אבא, אני צריך ללמוד נהיגה, זה יתן לי רחבות הדעת ואופקים נרחבים, וכך יהיה לי ראש פנוי וצלול יותר לתורה...' הוא לא יודע איך להתמודד עם טענת הבן ולחציו ללמוד רישיון...

אמרתי לו: הבה נלך יחדיו, אתה ובנך ואני, אל בית אחד

הדברים שאל אותם החזון איש מה הם לומדים, והשיבו לו "בבא קמא". לאחר משה ומתן אמר החזון איש "תמשיכו עוד שנה אצל האבא, וכעבור שנה תגיעו הנה שוב פעם ונחשוב מה לעשות".

כעבור שנה הם הופיעו שוב... בסוף המפגש הם קיבלו את האישור לעבור לישיבת פונביץ' שזה עתה נוסדה, אבל האנקדוטה התרחשה בתחילת המפגש, כשהחזון איש קיבל את פניהם במאור פנים ובשאלה: מה שלום "בבא קמא"?..

"לא יכולתי להתאפק" סיפר רבי יעקב "וקראתי בהתפעלות: וואו... הרב שמע פעם אחת לפני שנה שאנו לומדים בבא קמא – ועדיין זוכר את זה!..."

חייך החזון איש את חיוכו המשושע ואמר: "פעם אחת?!! מניין לך שלא חזרתי על זה מאה ואחד פעמים במשך השנה עד שהדבר נשמר בזכרוני?..."

קנייני התורה | בשמחה – בעליצות ובדיחותא

באמת זהו אחד מקנייני התורה, "בשמחה". אנו רגילים לפרש את המילה 'שמחה' – במובן של סיפוק נפשי, להיות מרוצה ושמח, להיות מאושר. אבל במקרא ובחז"ל משמש לשון זה בעיקר במובן של עליצות ובדיחות דעת. הקניין התשיעי מלמד שבשביל ללמוד תורה צריך עליצות ובדיחות דעת.

אני רואה בעיני רוחי אותך הקורא, מתפלא וצוּעק ב' צעקות: (א) מנין לך דבר מחודש כזה? (ב) הרי הקניינים הקודמים לקניין זה עסקו 'באימה' ו'ביראה', ואיך אפשר לבאר ש'בשמחה' היינו 'בבדיחות דעת'!?

אך האמת היא, ששתי שאלותיך מתורצות אחת בחברתה... כי שאלתך השניה היא באמת שאלת הגמרא בברכות, ומכאן תשובה לשאלתך הראשונה...

הגמרא בברכות לב, שואלת על מה שאמרו שם שהתורה צריכה להיות מתוך שמחה של מצוה, והרי צריך ללמוד תורה באימה? ומיישבת הגמרא שיש חילוק בין קודם הלימוד לבין

לו: נו... תנהג על החמור, אך הבחור טען: את החמור ר' חיים הוסיף בבדיחותא, אבל לעיקרון הוא הסכים איתי... בקיצור, החלטנו להיכנס בחזרה לחדרו ואומרים שהבחור טוען שהחמור הוא לאו דוקא, הגר"ח הרים את עיניו וענה: למה לאו-דוקא? אברהם אבינו רכב על החמור ואתה לא יכול?! כך טען לו עם כל הרצינות...

אנחנו יוצאים החוצה, ולפתע נהיה כזה צחוק, צוחקים וצוחקים... והרבנית מגיעה ושואלת מה קורה כאן? אנחנו מספרים לה מה היה, והיא בתגובה גם כן פורצת בצחוק, וכך כולם צוחקים... ולפתע מודיע הבחור שהוא ממהר לשיבה לחזור לתלמודו... 'רגע, מה עם הרישיון?' - חלף לו הרצון לזה... העיקר שר' חיים הסכים שבעיקרון הוא צודק...

זוהי כוחה של בדיחות הדעת, שמרחיבה את הלב, ומאפשרת לו להתרכך ולקבל תוכחה ולימוד.

מגדולי ישראל הגאון רבי חיים [קנייבסקי] ונשאל לדעתו, ומסתמא הבן יקבל את מה שיפסוק אותו גדול.

הגענו לבית הגדול, ואמרתי לפניו: הבחור הזה לומד טוב בישיבת פלוני, לאחרונה הוא סבור שבשביל שיהיה לו רוגע הוא צריך ללמוד נהיגה, וכך הוא ירגיש 'משוחרר' שיכול לנוע כרצונו ימינה ושמאלה...

מה היתה תשובתו של הגר"ח? הוא הרי צודק!...

אני חשבתי שאני מתעלף, והאבא חשב גם כן, והחבר'מן הזה נהיה כל כך שמח ומאושר...

ואז הגר"ח ממשיך ואומר לאבא ברצינות גמורה: אם כך, כמה שיותר מהר תקנה לו חמור, כדי שיוכל לנוע כרצונו ימינה ושמאלה...

יצאנו החוצה והבחור אומר: אתם רואים שאני צודק, אמרתי